

Assemblée citoyenne pour le climat

Construisons ensemble la ville de demain

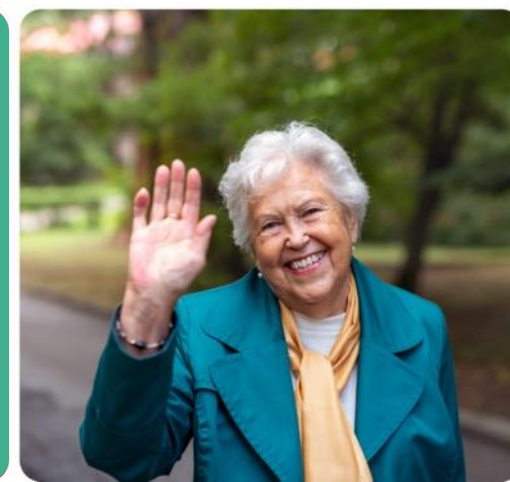

Burgerraad voor het klimaat

Samen bouwen we de stad van morgen

21-10-2023

Qui sommes-nous ?

Wie zijn wij?

Equipe d'animation
Animatieteam

Bruxelles Environnement
Leefmilieu Brussel

Comité d'accompagnement
Begeleidingscomité

Forum des jeunes
Jongerenforum

Equipe de communication
Communicatieteam

Observateur-rices
Waarnemers

Faisons connaissance !

Laten we kennismaken!

25-10-23

Assemblée citoyenne pour le climat – Burgerraad voor het klimaat

L'Assemblée citoyenne pour le climat, c'est quoi ?

Wat is de Burgerraad voor het klimaat?

L'Assemblée citoyenne pour le climat, c'est quoi ?

75 personnes tirées au sort, qui reflètent une diversité de la population bruxelloise
75 gelote personen die de diversiteit van de Brusselse bevolking weerspiegelen

débattent sur un thème défini par l'Assemblée elle-même : l'alimentation
debatteren over een thema vastgelegd door de leden van de vorige Raad:
voeding

L'objectif ? Construire une vision partagée pour vivre mieux en ville et soumettre
une série d'objectifs et de recommandations au gouvernement

Het doel: een gedeelde visie ontwikkelen om beter te leven in de stad en het
opstellen van een reeks doelstellingen en aanbevelingen gericht aan de Regering.

Moi, au sein de l'assemblée
Ik, binnen de Burgerraad

Permission
Toestemming

Politesse
Beleefdheid

Bienveillance
Vriendelijkheid

Multilingue
Meertaligheid

25-10-23

Assemblée citoyenne pour le climat
Burgerraad voor het klimaat

4 sessions de travail

21-22 octobre : faire connaissance et entrer dans le sujet

11 novembre : rencontres avec des intervenants, premières recommandations

25 novembre : approfondissement des recommandations

9-10 décembre : finalisation et validation des recommandations

4 werksessies

21-22 oktober: kennismaking en verdiepen in het onderwerp

11 november: bijeenkomsten met belanghebbenden, eerste aanbevelingen

25 november: verfijnen van aanbevelingen

9-10 december: afronding en validatie van de aanbevelingen

Programme du weekend

Ce matin

- Faire connaissance et se présenter
- Rentrer dans le sujet du climat

Cet après-midi

- Ouverture de l'Assemblée avec le Ministre Alain Maron
- Explorer la thématique de l'alimentation

Demain

- Vous avez la parole !

Weekendprogramma

Voormiddag

- Elkaar leren kennen en onszelf voorstellen
- Verdiepen in het onderwerp klimaat

Namiddag

- Opening van de Burgerraad door minister Alain Maron
- Het thema voeding verkennen

Morgen

- Jullie nemen het woord!

Tout de suite : la Fresque du climat

Zo dadelijk: De Klimaatfresco

25-10-23

Assemblée citoyenne pour le climat – Burgerraad voor het klimaat

Quelques informations pratiques

Praktische informatie

- Toilettes = rez-de-chaussée
- Toiletten = gelijkvloers
- Salles/Zalen Sylva et Aquaterra = 1er étage/1ste verdieping
- Salle/Zaal Salamandra/Libelula = 2e étage/2de verdieping
- Salle pour se reposer = 1er étage
- Ruimte om te rusten = 1e verdieping
- Catering = 1er étage/1ste verdieping

Programme et guide de circulation

Session 1

Ce guide de circulation est personnel. Il vous permet de connaître le programme et votre salle pour les travaux en sous-groupes. Veuillez le garder avec vous tout le weekend !

Samedi 21 octobre 2023		Salle
9h30 – 10h15	Introduction, accueil et premières rencontres	Auditoire BEL
10h15 – 13h	Fresque du climat	
13h - 14h	<i>Repas de midi</i>	Cafétaria
14h - 14h40	Ateliers tournants <ul style="list-style-type: none"> • Ce qu'il faut savoir sur l'Assemblée • A la découverte de votre mission	
14h40 - 15h15	Ouverture officielle de l'Assemblée par le Ministre Alain Maron, chargé de la Transition climatique, de l'Environnement, de l'Energie et de la Démocratie participative	Auditoire BEL
15h15 – 15h30	Pause	Hall d'entrée
15h30 – 16h45	Introduction à l'alimentation à Bruxelles avec Joëlle van Bambeke, cheffe de département et coordinatrice de la stratégie Good Food chez Bruxelles Environnement	Auditoire BEL
16h45 – 17h	Clôture de la journée et évaluation collective	Hall d'entrée

**Ouverture officielle de
l'Assemblée par le
Ministre Alain Maron**
**Officiële opening van de
Burgerraad door
de minister Alain Maron**

Joëlle van Bambeke

chefe de département et
coordinatrice de la stratégie Good
Food chez Bruxelles Environnement
Afdelingshoofd en coördinator Good
Food Strategie bij Leefmilieu Brussel

GOOD FOOD?

« Good Food-voedingspatronen / Good Food-bord »

Deze voedingspatronen verminderen hun **milieueffecten** op het gebied van klimaatverandering en biodiversiteit en houden rekening met **dierenwelzijn**. Ze zijn aanvaardbaar en **betaalbaar** voor iedereen, ook voor mensen met een laag inkomen. **Gezonde en duurzame** voedingspatronen moeten alle dimensies van duurzaamheid bevatten om ongewenste gevolgen te vermijden.

Concreet?

Het Good Food-voedingspatroon vertaalt zich in een bord met een **gezond en smakelijk** menu, waarin groenten, fruit, peulvruchten, noten en volkoren graanproducten de hoofdrol spelen en het gebruik van suikers, zout en te vette voedingsmiddelen wordt beperkt.

Een Good Food-maaltijd is bereid **met verse seizoensingrediënten, bij voorkeur biologisch en zo lokaal mogelijk**. De maaltijd bevat **weinig dierlijke eiwitten (minder en van betere kwaliteit), verkiest plantaardige eiwitten, en beperkt voedselverspilling zoveel mogelijk**.

Definitie gebaseerd op de definitie van een duurzaam voedingssysteem van de FAO

Good Food Strategie 2 : AMBITIE

Structurele verschuiving van het voedselsysteem naar meer duurzaamheid tegen 2030, van productie tot consumptie

- Alle Brusselaars hebben toegang tot Good Food-voeding, dit aangepast aan hun behoeften
- Eerlijke prijzen voor producenten
- Duurzaamheid, economische dynamiek en kwaliteitsbanen

Hoe verandert het dieet?

Een evenwichtig dieet dat lokaal en seizoensgebonden is en de nodige eiwitten levert via meer plantaardig dan dierlijk voedsel".

- Het gemiddelde aantal calorieën per persoon verlagen tot ongeveer 2.500 kcal (in plaats van 3.700 in rijke landen)
- De vleesconsumptie tegen 2050 met 50% tot 60% verminderen (eiwitinname: 75% plantaardig, 25% dierlijk)
- De consumptie van rood vlees beperken tot 210g/week; de voorkeur geven aan vlees van landbouwmodellen die minder impact hebben (op het klimaat, dierenwelzijn, enz.)
- De consumptie van peulvruchten, volkoren granen, fruit, groenten, zaden & noten verhogen
- Suikers verminderen met 50%)
- Lokaal (80% uit België)
- In het seizoen (45% vers in het seizoen, 50% gekoeld, 5% bevroren)

-> Deze gecombineerde inspanningen leiden tot een vermindering van 68% van de indirecte emissies die verband houden met voedselconsumptie.

Good Food-strategie 2022 – 2030

PRINCIPE 1

Participatieve, sectoroverschrijdende en gezamenlijke governance

PRINCIPE 2

De uitdagingen van de strijd tegen en de aanpassing aan de klimaatverandering en de bescherming en vergroting van de biodiversiteit

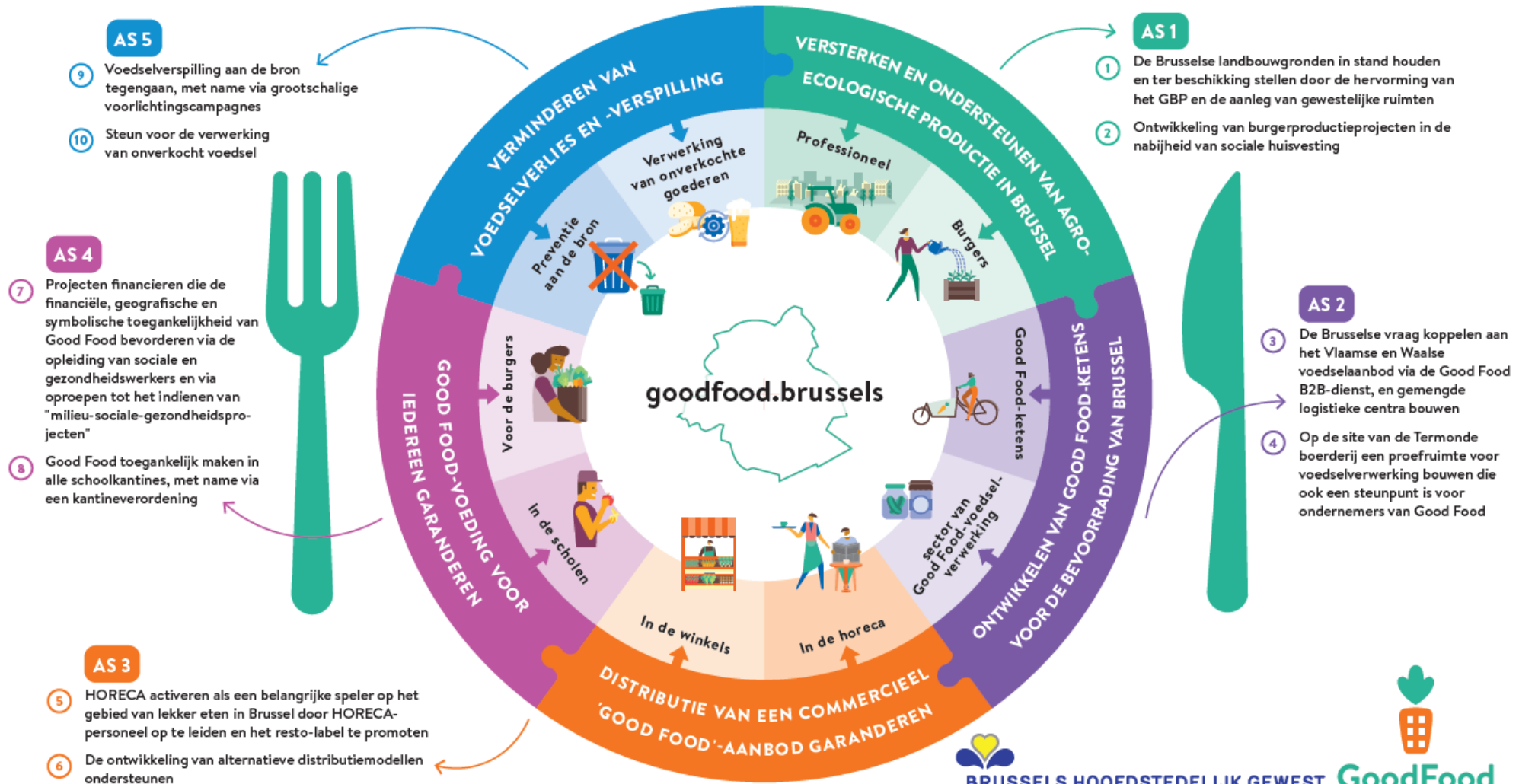
PRINCIPE 3

Oplossingen aangepast aan de verscheidenheid van stedelijke situaties

PRINCIPE 4

Sociaal inclusieve aanpak, gezondheidsbevordering en voedselsoevereiniteit

Good Food Strategie 2: AMBITIE

Structurele verschuiving van het voedselsysteem naar meer duurzaamheid tegen 2030, van productie tot consumptie

- Alle Brusselaars hebben toegang tot GF-voeding aangepast aan hun behoeften
- Eerlijke prijzen voor producenten
- Duurzaamheid, economische dynamiek en kwaliteitsbanen

A vous de jouer !
De keuze is aan jullie!

Axe 1 : Production

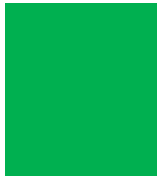
Actielijn 1 : Productie

1. Quelle est la part du territoire belge occupé par des terres agricoles ? Hoeveel van België is landbouwgrond?

A. Moins de 40% / Minder dan 40%

B. Entre 40% et 60% / Tussen 40% en 60%

C. Plus de 60% / Meer dan 60%

1. Quelle est la part du territoire belge occupé par des terres agricoles ? **Hoeveel van België is landbouwgrond?**

 B. 44% du territoire / 44% van het grondgebied

2. Qui a accès à un jardin privé à Bruxelles ? Wie heeft toegang tot een privétuin in Brussel?

 A. Environ une personne sur deux
Ongeveer één op de twee mensen

 B. Environ une personne sur cinq
Ongeveer één op de vijf mensen

 C. Tout le monde puisque Bruxelles est un grand jardin /
Iedereen, want Brussel is een grote tuin

2. Qui a accès à un jardin privé à Bruxelles ? ? Wie heeft toegang tot een privétuin in Brussel?

 A. Environ une personne sur deux
Ongeveer één op de twee mensen

ACTIELIJN 1: VERSTERKEN EN ONDERSTEUNEN VAN DE AGRO-ECOLOGISCHE PRODUCTIE

1.1 Professionele productie

Doelstelling

- Ondersteuning voor bestaande of nieuwe producenten (agro-ecologisch model)

Concrete projecten

- Verordening inzake financiële steun voor de landbouwsector (steun voor voorbeeldige producenten)
- Landbouwpachtverordening om de toegang tot grond te vergemakkelijken
- Ondersteuning voor (nieuwe) spelers (landbouwproefgebied, grondonderzoek, facilitator, lokaal economisch bureau)
- Financiële steun via projectoproepen

ACTIELIJN 1: VERSTERKEN EN ONDERSTEUNEN VAN DE AGRO-ECOLOGISCHE PRODUCTIE

1.2 Burgerlijke en gemengde productie

Doelstelling

- Développer la production dans l'espace public et privé, contribuer à l'accessibilité pour tous de fruits et légumes frais, de saison, ...

Concrete projecten

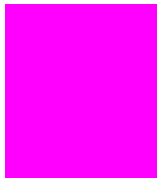
- Netwerk van moestuingidsen en fruitteeltteam (186 vrijwilligers)
- Productie aan de rand van sociale woningen, voor en met begunstigen
- Ondersteuning van projecten via oproepen tot het indienen van voorstellen
  - Voor burgercollectieven
  - Voor lokale overheden & OCMW's
- Fruitbomen: burgerboomkwekerijen, sensibilisering & groepsaankoop, fruitbomenstrategie

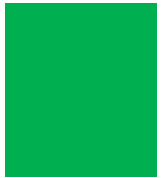
Axe 2 : Filières pour approvisionner Bruxelles

Actielijn 2: Ketens om Brussel te bevoorraden

3. En Belgique, quelle est la filière de transformation alimentaire qui crée le plus d'emplois ? **Welke voedselverwerkende industrie creëert in België de meeste jobs?**

A. Cacao, chocolat, confiseries
Cacao, chocolade en suikerwerk

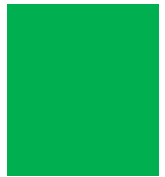

B. Boulangerie, pâtisserie, pâtes
Bakkerij, gebak, pasta

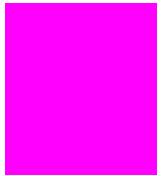
C. Viande / Vlees

3. En Belgique, quelle est la filière de transformation alimentaire qui crée le plus d'emplois ? Welke voedselverwerkende industrie creëert in België de meeste jobs?

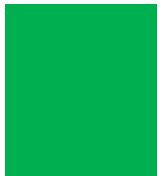

**B. Boulangerie, pâtisserie, pâtes
Bakkerij, gebak, pasta**

4. Sur la production nationale totale de pommes de terre, quel pourcentage est destiné à la transformation (ahhh, les frites !) ? **Welk percentage van de totale nationale aardappelproductie is bestemd voor verwerking (ahhh frietjes!) ?**

A. 40%

B. 60%

C. 80%

4. Sur la production nationale totale de pommes de terre, quel pourcentage est destiné à la transformation (ahhh, les frites !) ? **Welk percentage van de totale nationale aardappelproductie is bestemd voor verwerking (ahhh frietjes!) ?**

C. 80%

ACTIELIJN 2: ONTWIKKELEN VAN GOOD FOOD-KETENS OM BRUSSEL TE BEVOORRADEN

2.1 Good Food-ketens structureren en versterken

Doelstelling

- Stimuleren en structureren van (Belgisch) aanbod en (Brusselse) vraag

Concrete projecten

- Prioritaire sectoren: granen, peulvruchten, groenten, fruit -> opbouwen van toeleveringsketens
- B2B-facilitator om professionals te helpen duurzame lokale producten te kopen
- Ondersteuning van projecten via oproepen tot het indienen van voorstellen (Be Circular): logistieke kortsluitingsprojecten, herverdelingscentra voor lokale producenten, enz.
- Oprichting van hubs voor voedsellogistiek (EFRO-project ingediend met Citydev)
- GASAP
- Samenwerking met andere regio's

ACTIELIJN 2: ONTWIKKELEN VAN GOOD FOOD-KETENS OM BRUSSEL TE BEVOORRADEN

2.2 Ontwikkelen van de voedselverwerkingssector

Doelstelling

- Oprichting en overgang van verwerkingsbedrijven in Brussel
- Concrete projecten**
- Broedplaats voor verwerkingsbedrijven (projectlancerings voorbereiden)
    - Famcity (Ganshoren) (EFRO-project ingediend)
    - Fooddup :
  - Ondersteuning via projectoproepen (Be Circular): bijv. conservenfabrieken

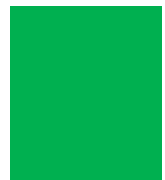
Axe 3 : Offre commerciale

Actilijn 3 : Commercieel aanbod

5. Où les Bruxellois-e-s font-ils/elles majoritairement leurs courses alimentaires ? **Waar doen de meeste Brusselaars hun voedselinkopen?**

A. Dans les épiceries de quartier
In plaatselijke kruidenierswinkels

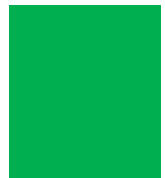

B. Dans les supermarchés
In supermarkten

C. En ligne
Online

5. Où les Bruxellois-e-s font-ils/elles majoritairement leurs courses alimentaires ? **Waar doen de meeste Brusselaars hun voedselinkopen?**

B. Dans les supermarchés (82%)
In supermarkten

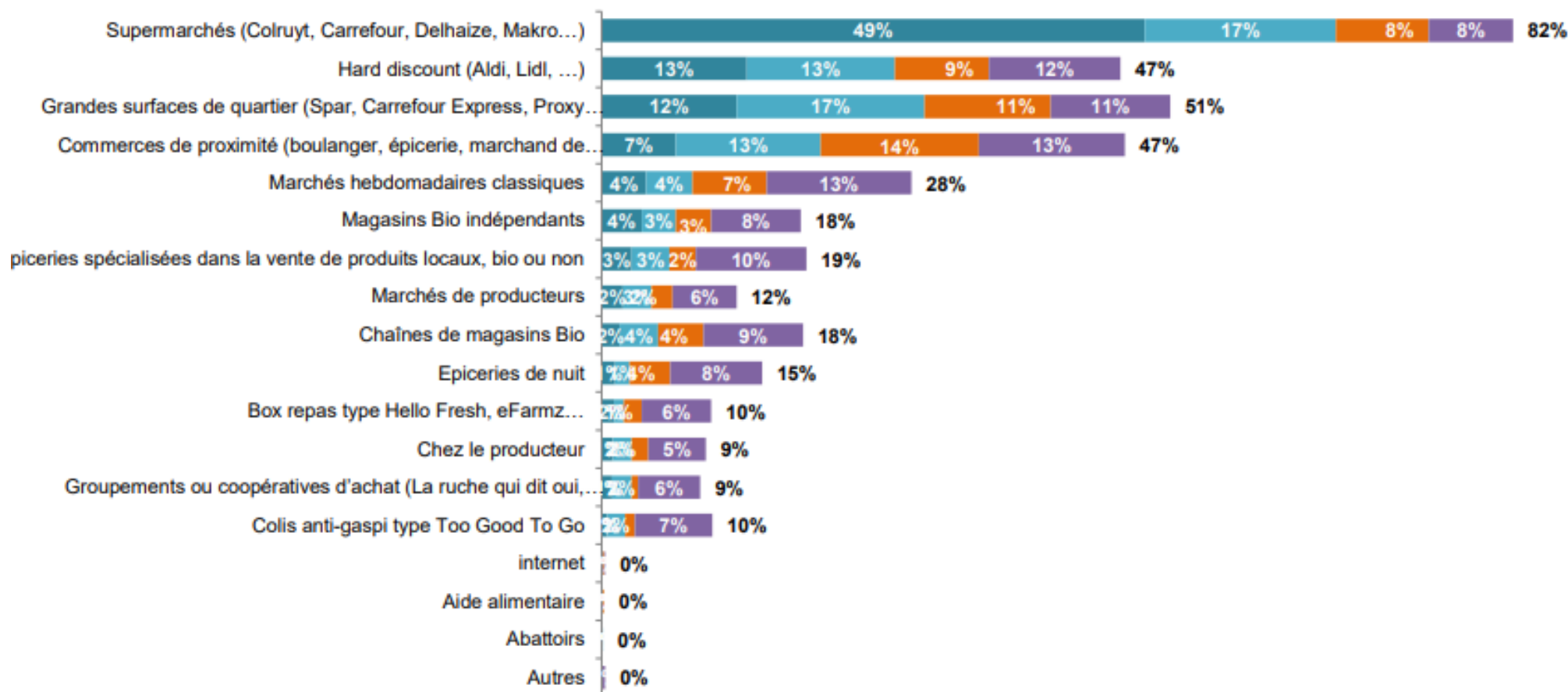
Lieux d'achat de produits alimentaires

Classement des lieux d'achat fréquentés pour les produits alimentaires **en fonction de la quantité de courses réalisées**

Base : Impliqué dans les achats
n = 990

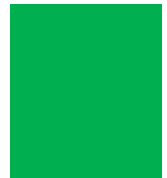
■ 1er cité ■ 2ième cité ■ 3ième cité ■ Solde

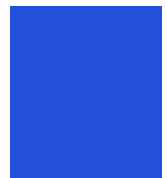
6. Le secteur de l'hôtellerie/restauration/café (Horeca), emploi à Bruxelles... De horecasector in Brussel biedt werk aan...

A. Une personne sur 10 / Eén persoon op 10

B. Une personne sur 20 / Eén persoon op 20

C. Une personne sur 50 / Eén persoon op 50

6. Le secteur de l'hôtellerie/restauration/café (Horeca), emploi à Bruxelles... **De horecasector in Brussel biedt werk aan...**

 B. Une personne sur 20 / Eén persoon op 20

ACTIELIJN 3: VERZEKEREN VAN DE DISTRIBUTIE VAN EEN 'COMMERCIEEL GF-AANBOD'

3.1 In de restaurants

Doelstelling

- Vergroten en diversifiëren van GF-verkooppunten (snacks, fastfood, enz.)

Concrete projecten

- Begeleiden van de **kantines** bij de uitvoering van de GF-praktijken en de toegang tot het label
- Begeleiden van de **restaurants** bij de uitvoering van de GF-praktijken en de toegang tot het label
  - ondersteuning bij de transitie, valorisatie
- Financiële prikkels voor omschakeling: Good food-criteria in de economische hulpprogramma's van de regio (via Hub.brussels)
- Beroepsopleiding in HORECA-beroepen

ACTIELIJN 3: VERZEKEREN VAN DE DISTRIBUTIE VAN EEN 'COMMERCIEEL GF-AANBOD'

3.2 In de handelszaken

Doelstelling

- Verbetering van de financiële, geografische en culturele toegankelijkheid van het aanbod

Concrete projecten

- Het aanbod in kaart brengen, gebieden met een tekort aan Good Food identificeren
- Ondersteuning voor meer toegankelijke distributiemodellen (coöperaties, vrije prijzen, groepsaankopen, enz.)
- Aanbod ontwikkelen in gebieden met weinig GF-aanbod; Ondersteuning voor winkels (hub, brussels-loket; 1819)
- Betrokkenheid bij de groothandel

Axe 4 : L'alimentation des Bruxellois-es

Actilijn 4 : Voeding van de Brusselaars

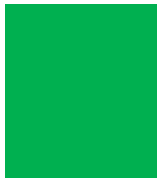
7. Quelle est la consommation moyenne de viande rouge des Belges ? **Wat is de gemiddelde roodvleesconsumptie van Belgen?**

 A. L'équivalent de trois boulets à la liégeoise par jour (244 grammes) **Het equivalent van drie Luikse gehaktballen per dag (244 gram)**

 B. L'équivalent d'un steak haché par jour (111 grammes) **Het equivalent van één gehaktstuk per dag (111 gram)**

 C. **Les frites ça compte ? Tellen frietjes mee?**

7. Quelle est la consommation moyenne de viande rouge des Belges ? **Wat is de gemiddelde roodvleesconsumptie van Belgen?**

 B. L'équivalent d'un steak haché par jour (111 grammes) **Het equivalent van één gehaktstuk per dag (111 gram)**

8. Quelle est la part du budget dédiée à l'alimentation chez les ménages bruxellois ?

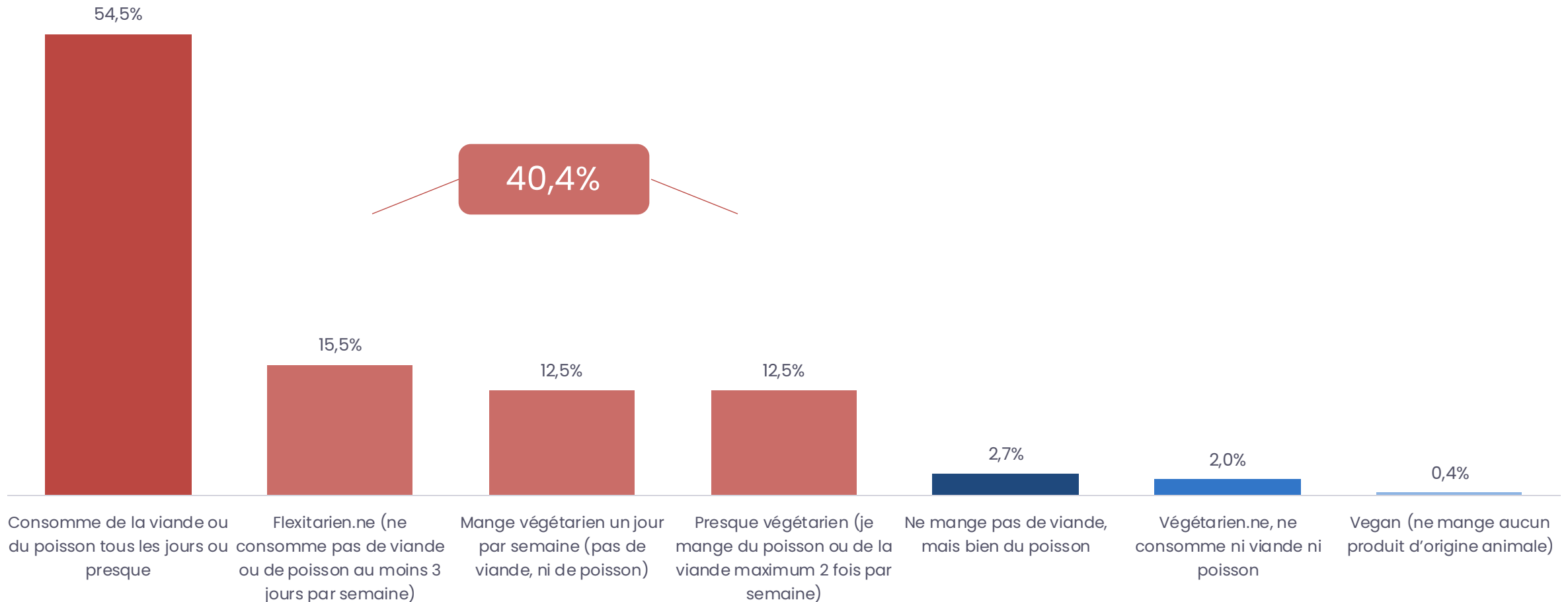
Hoeveel van het huishoudbudget in Brussel gaat naar voeding?

- **A. 4%**
- **B. 10%**
- **C. 14%**

8. Quelle est la part du budget dédiée à l'alimentation chez les ménages bruxellois ?

Hoeveel van het huishoudbudget in Brussel gaat naar voeding?

 C. 14% (13,9)

ACTIELIJN 4: VERZEKEREN VAN GF-VOEDING VOOR IEDEREEN

4.1 Voor burgers

Doelstelling

- Ontwikkeling van de geografische, financiële en culturele toegankelijkheid van het GF
- Diëten veranderen (het bord groener maken)

Concrete projecten

- Zie winkels, met inbegrip van steun voor het gezamenlijke aankoopnetwerk "VRAC" (5)
- Ondersteuning van het netwerk "Cuisines de Quartiers" (samen koken tegen lagere kosten)
- Opleiding eerstelijns relais Sociaal - Gezondheid
- Oproep voor gezamenlijke BE-COCOF-projecten - inclusief proefprojecten in verband met sociale zekerheid voor voedsel
- Observatorium voor prijzen
- "Bottin": aanbod in kaart brengen

ACTIELIJN 4: VERZEKEREN VAN GF-VOEDING VOOR IEDEREEN

4.2 In de scholen en met jongeren

Doelstelling

- Kwaliteit van het voedingsaanbod buiten de kantines
- Schoolmoestuinen
- Voedselgewoontes

Concrete projecten

- Klassenondersteuning,
- Klassenprojecten “Jim Wortel” project (brooddoos)
  - // schoolkantines

Axe 5. Gaspillage alimentaire

Actielijn 5. Voedselverspilling

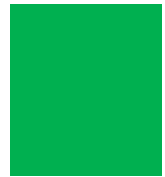

9. Quels aliments sont le plus souvent gaspillés par les ménages bruxellois ?

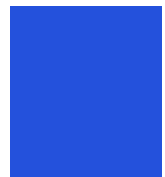
Welke voedingsmiddelen worden het vaakst verspild door Brusselse gezinnen?

A. Les fruits et les légumes Fruit en groenten

B. Le pain et les biscuits Brood en koekjes

**C. La viande et la charcuterie
Vlees en charcuterie**

9. Quels aliments sont le plus souvent gaspillés par les ménages bruxellois ?

Welke voedingsmiddelen worden het vaakst verspild door Brusselse gezinnen?

 A. Les fruits et les légumes Fruit en groenten

10. Y a-t-il une obligation pour la grande distribution bruxelloise à faire don de ses invendus ?

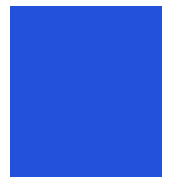
Zijn grote winkelketens in Brussel verplicht om onverkochte goederen te schenken?

A. Oui, pour tous les supermarchés
Ja, dit geldt voor alle supermarkten

B. Oui, mais pour les plus grands supermarchés seulement
Ja, maar alleen voor de grootste supermarkten

C. Non / Nee

10. Y a-t-il une obligation pour la grande distribution bruxelloise à faire don de ses invendus ?

Zijn grote winkelketens in Brussel verplicht om onverkochte goederen te schenken?

 B. Oui, mais pour les plus grands supermarchés seulement
Ja, maar alleen voor de grootste supermarkten

 C. Non (pas encore d'application – janvier 2024)
Nee (nog niet van kracht – januari 2024)

ACTIELIJN 5: VERMINDEREN VAN VOEDSELVERLIES EN -VERSPILLING

5.1 Preventie aan de bron

Doelstelling

- Invoeren van een monitoring van cijfergegevens
- Verminderen van voedselverspilling aan de bron - gezinnen
- Verminderen van voedselverspilling aan de bron - professionals

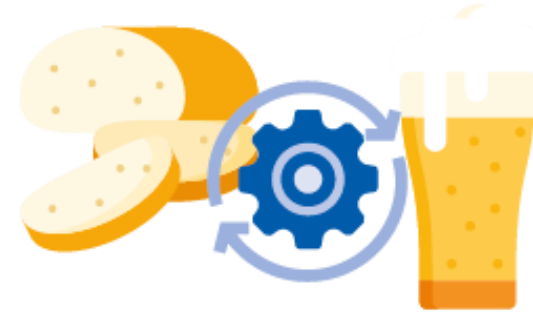
Concrete projecten

- (transversaal :opgenomen in label, ondersteuning, opleiding, enz.)
- (specifieke acties: > 2025)

ACTIELIJN 5: VERMINDEREN VAN VOEDSELVERLIES EN -VERSPILLING

5.2 Verwerking van onverkochte goederen

Doelstelling

- De ontwikkeling van projecten voor de verwerking van onverkochte producten stimuleren
- Ervoor zorgen dat er geen concurrentie ontstaat met voedselhulpprojecten

Concrete projecten

- Steun voor projecten (via de Be Circular projectoproep, starterscentra, opleiding)

Zoom sur la mission de l'Assemblée

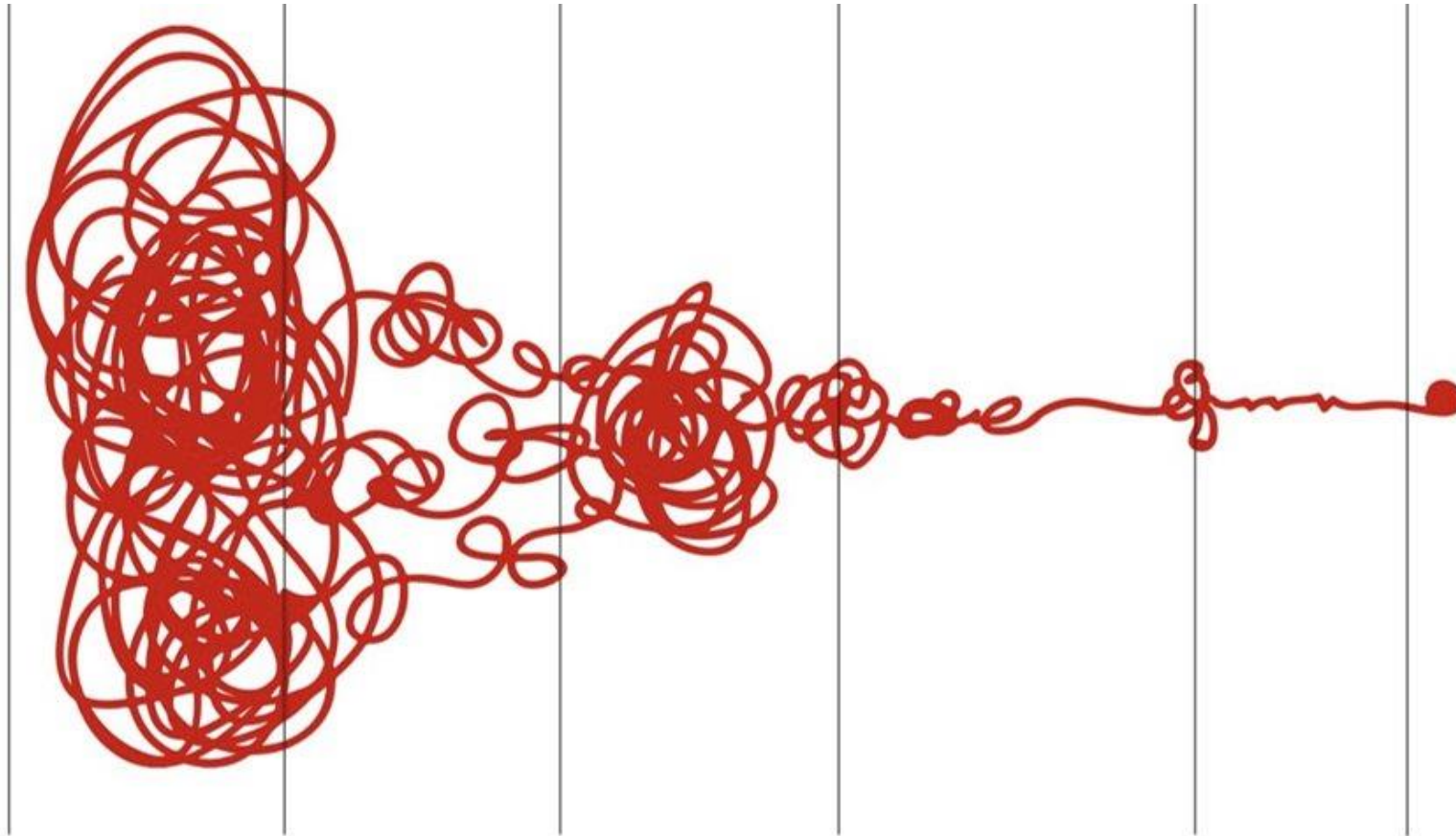
Comment faire pour permettre à tou-te-s les Bruxellois-es de passer à une alimentation plus durable et qualitative à l'horizon 2050 ? En tant que Bruxellois-es, de quoi auriez-vous besoin pour vous aider à changer d'alimentation demain ? Qu'attendez-vous des pouvoirs publics, du secteur privé et de la société en général pour y parvenir ?

Hoe zorgen we ervoor dat alle Brusselaars in staat zijn om tegen 2050 over te schakelen naar een duurzamer en kwaliteitsvoller voedingspatroon? Wat heb je nodig als Brusselaar om je te helpen om morgen jouw voedingsgewoonten te veranderen? Wat verwacht je van de overheid, de privésector en de samenleving in het algemeen om jullie te helpen dit te bereiken?

Beaucoup d'informations pour une première journée ?

Veel informatie voor een eerste dag?

Rendez-vous demain ! Tot morgen!

Accueil à 9h Onthaal om 9u

**Démarrage à 9h30, directement en
salles Start om 9.30u, direct in de
zalen**

